

Література

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Редакція від 11.01.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними організаціями. Постанова Пленуму ВСУ від 23.12.2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
3. Показники про стан та структуру кримінальних правопорушень в Україні за 2017 р. та 2018 р. URL: ivpz.org/index.php?option=com_content&view=article&id=792.
4. Андреева А. Овчинников Г. Квалификация бандитизма. Законность. 1996. № 4. С. 17-20.
5. Радіонов І.І. Кримінальна відповідальність за бандитизм. Вид-во «Издательский Дом «Фирма Голан». Сімферополь. 2008. 212 с.
6. Герцензон А. А., Меньшагин В. Д., Ошерович А. Л., Пионтковский А. А. Государственные преступления. М., 1938.
7. Вознюк А. А. Відповідальність за бандитизм за кримінальним законодавством України та інших держав. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією(теорія і практика). науково-практичний журнал. Київ. 2013. № 3(31). Спецвипуск. С. 171-178.

*Діана Валентинівна Гетманова – студентка III курсу
Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Яна Олександрівна Пономарьова – доцент
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПОКАРАННЯ ЯК ЗАХІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СІМ'Ї, ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ

Аналіз чинного Кримінального кодексу України свідчить, що у його нормах відсутнє законодавче визначення поняття «заходи кримінально-правового впливу». Указана теоретична модель не отримала свого остаточного вирішення також серед науковців і тому викликає постійні дискусії серед них. Означеній проблемі присвячено низку робіт такими науковцями як Є. М. Вечерова, І. М. Горбачова, О. В. Козаченко, Н. А. Орловська та іншими, серед яких проте немає єдності думок [1, с. 124].

Дотепер серед фахівців кримінального права не існує однакоого підходу щодо визначення поняття «заходи кримінально-правового впливу» [4]. Наприклад, під заходами кримінально-правового характеру одні з них пропонують розуміти «одну з форм «реалізації охоронних кримінально-правових відносин, що виникають між державою і особою у зв'язку із вчиненням останньою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину» (при застосуванні покарання або звільненні від нього), так і поза нею (наприклад, при звільненні від кримінальної відповідальності, застосуванні примусових заходів медичного характеру тощо)», інші визначають ці заходи як «передбачені Кримінальним кодексом (Загальною і Особливою частиною) засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що містить усі ознаки складу злочину» тощо [6]. Останню точку зору, що у цілому суттєво не відрізняється від попередньої, можна визнати більш прийнятною, оскільки вона відповідає основним положенням чинного кримінального законодавства (ч.ч. 1, 2 ст. 2 КК України, ст. 50 КК України, ст. 65 КК України та ін.).

Не отримало остаточного вирішення серед учених й питання щодо видів кримінально-правового впливу. У своїх наукових працях автори поділяють їх на: «1) покарання; 2) заходи-компенсації; 3) заходи соціального захисту та 4) заходи безпеки», або «1) покарання; 2) кримінальна відповідальність, не пов'язана з покаранням і 3) інші кримінально-правові заходи (заходи, які не пов'язані з кримінальною відповідальністю і покаранням)» чи «1) покарання, вичерпний перелік яких міститься у ст. 51 КК України або в ст. 98 КК України; 2) «некаральні» заходи» та ін. [3, с. 360-361].

Більшість науковців вважають, що для застосування заходів кримінально-правового впливу обов'язковими є дві умови: 1) факт вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, та встановленого в ньому складу злочину відповідним компетентним органом 2) вказівка в законі на конкретний кримінально-правовий захід, тобто його нормативне закріплення. Фахівці вказують, що існує два різновиди кримінально-правового впливу: 1) кримінально-правовий вплив за наявності складу злочину (може виражатися як у формі притягнення винного до кримінальної відповідальності, так і у формі звільнення його від такої (ст.ст. 45, 46, 47 КК України, ч. 1 ст. 97 КК України) та 2) кримінально-правовий вплив без наявності складу злочину (у разі відсутності обов'язкових елементів складу злочину (примусові заходи медичного характеру, що застосовуються до неосудних осіб, або примусові заходи виховного характеру, що застосовуються до неповнолітніх) [2].

Зважаючи на викладене, підставою застосуванні заходів кримінально-правового впливу, у тому числі й при вчиненні злочинів

проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України, за яке згідно з кримінальним законом передбачене покарання.

Чинне кримінальне законодавство містить низку норм, в яких встановлено кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні діяння, що посягають на сімейні відносини, права та інтереси неповнолітніх. Зокрема, «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК України); «Підміна дитини» (ст. 148 КК України); «Експлуатація дітей» (ст. 150 КК України); «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» (ст. 150-1 КК України); «Розбещення неповнолітніх» (ст. 156 КК України) тощо. Суспільна небезпечність цих злочинів полягає в тому, що їх вчинення заподіює істотну шкоду сімейним відносинам, правам та інтересам неповнолітніх, а також може викликати порушення нормального розвитку й виховання неповнолітніх, заподіяння шкоди здоров'ю дитини, а в деяких випадках може призвести до самогубства дитини або членів сім'ї, до психічного захворювання, інвалідності, інших тяжких наслідків.

Політика держави у боротьбі зі злочинністю передбачає комплекс заходів, серед яких головну роль виконують заходи соціального, економічного, політичного, правового, організаційного та культурно-виховного характеру. У системі цих заходів певне місце займає покарання, яке є необхідним засобом охорони суспільства від злочинних посягань. Слід зазначити, що покарання тривалий час розглядалося ученими-криміналістами головним засобом кримінально-правового регулювання за традиційною схемою: «злочин – покарання». Зокрема, М. І. Ковальов вважав, що «єдиним методом регулювання кримінально-правових відносин є загроза застосування покарання, яка міститься у кримінально-правових санкціях, та його застосування у випадках вчинення кримінально караного діяння» [5, с. 74]. Йі до нашого часу у доктрині кримінального права не існує єдиного підходу до визначення покарання, а чинне кримінальне законодавство у ч. 1 ст. 50 КК України визначає покарання як захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаною винною у вчиненні злочину, і полягає у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

При призначенні покарання за вчинення вказаних злочинів однією із загальних засад його призначення є те, що суд обов'язково повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Існуючий у чинному законодавстві підхід до вирішення питань щодо призначення покарання за вчинення злочинів проти сім'ї, прав та законних інтересів неповнолітніх, на нашу думку, є недосконалим, оскільки він не містить вказівок щодо встановлення оптимальних санкцій за злочини проти сім'ї та неповнолітніх, які повинні бути збалансованими та відповідати тяжкості злочинів, передбачених у відповідних статтях КК України.

Більшість з них згідно зі ст. 12 КК України визнаються злочинами невеликої або середньої тяжкості, що не завжди відповідає характеру та ступеню їх суспільної небезпечності. Таким чином, кримінально-правовий захист життя та здоров'я дитини, її прав та інтересів повинен забезпечуватися шляхом диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності із застосуванням кримінального покарання. Тільки в такому випадку буде забезпечено комплексний кримінально-правовий захист сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх.

Отже, урахування законодавцем пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального законодавства у частині посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх буде сприяти виконанню завдання, передбаченого ст. 1 КК України – належним чином захистити фізичний, духовний моральний і соціальний розвиток дитини, нормальне функціонування сімейних відносин від суспільно небезпечних посягань і, тим самим, забезпечити їх належний кримінально-правовий захист.

Література

1. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія: юриспруденція: [зб. наук. пр.]. – Вип. 2. – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 124-126.
2. Вечерова Є. М. Некаральний кримінально-правовий вплив на неповнолітніх в Україні (кримінологічні засади): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Є. М. Вечерова. – Одеса, 2010. – 20 с.
3. Вечерова Є. М. Природа некаральних заходів кримінально-правового впливу на злочинність / Є.М. Вечерова // Актуальні проблеми держави і права: [Збірник наукових праць]. – Вип. 32. – Одеса: Юридична література, 2007. – С. 360-364.
4. Горбачова І. М. Заходи безпеки в кримінальному праві (порівняльний аналіз) : автореф. дис.. на здобуття наук, ступеня канд.. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / І. М. Горбачева. – Одеса, 2008. – 18 с.
5. Орловська Н. А. Кримінально-правові санкції в контексті категорії «кримінально-правовий вплив»: постановка проблеми / Н. А. Орловська // Актуальні проблеми держави і права: [зб. наук, пр.] / Одеська нац. юрид. акад. – Одеса: Юрид. літ., 2010. – Вип. 55. – С. 72-79.
6. Поняття та система заходів кримінально-правового впливу. [Лекція 4]. // Актуальні питання кримінального права: [методичні рекомендації]; [кафедра кримінального права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://le.2aya.ua/\\$.cot/<1oc5/248/nclex-26152.Bit1?pa\\$e=2](http://le.2aya.ua/$.cot/<1oc5/248/nclex-26152.Bit1?pa$e=2). – Заголовок з екрана.